

CRNA GORA

Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga

Broj: 09-113/25-1373/6

Podgorica, 14. maj 2025. godine

SEKTORSKA ANALIZA
za utvrđivanje predloga prioriteta od javnog interesa i potrebnih sredstava
za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija
iz Budžeta Crne Gore u 2026. godini

Sektorska analiza se sačinjava na osnovu strateških i planskih dokumenata odnosno propisa u odgovarajućoj oblasti od javnog interesa uz konsultacije sa zainteresovanim nevladinim organizacijama, i predstavlja osnov za utvrđivanje prioriteta oblasti i potrebnih sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija iz državnog budžeta u narednoj godini, u skladu sa Zakonom o nevladinim organizacijama. Sektorska analiza se priprema u tekućoj za narednu kalendarsku godinu radi blagovremenog planiranja visine sredstava koja će biti opredijeljena na pozicijama ministarstava nadležnih za oblasti koje Vlada utvrdi kao prioritete za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija. Analiza će poslužiti i za pripremu javnih konkursa za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u oblasti koja će biti utvrđena kao prioriteta.

1. OBLASTI OD JAVNOG INTERESA U KOJIMA SE PLANIRA FINANSIJSKA PODRŠKA ZA PROJEKTE I PROGRAME NVO

1.1. Navesti u kojim oblastima od javnog interesa (iz člana 32 Zakona o NVO) iz nadležnosti ministarstva planirate finansijsku podršku iz budžeta za projekte i programe NVO:

☐ socijalna i zdravstvena zaštita	☐ razvoj civilnog društva i volontizma	☐ zaštita životne sredine
☐ smanjenje siromaštva	☐ evroatlantske i evropske integracije Crne Gore	☐ poljoprivreda i ruralni razvoj
☐ zaštita lica sa invaliditetom	☐ institucionalno i vaninstitucionalno obrazovanje	☐ održivi razvoj
☐ društvena briga o djeci i mladima	☐ nauka	☐ zaštita potrošača
☐ pomoć starijim licima	☐ umjetnost	☐ rodna ravnopravnost
☐ zaštita i promovisanje ljudskih i manjinskih prava	☐ kultura	☐ borba protiv korupcije i organizovanog kriminala
☐ vladavina prava	☐ tehnička kultura	☐ borba protiv bolesti zavisnosti

■ druge oblasti od javnog interesa utvrđene posebnim zakonom (navesti koje): **razvoj socijalnih inovacija subjekata socijalne ekonomije**

U *Direktoratu za socijalno preduzetništvo, volontizam i saradnju s civilnim sektorom* u Ministarstvu rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga, priprema se *Strategija razvoja socijalnog preduzetništva 2025-2029 s Akcionim planom 2025-2027* i *Zakon o socijalnom preduzetništvu*, koji će biti osnova za uspostavljanje socijalnih preduzeća i razvoj potencijala subjekata socijalne i solidarne ekonomije. U ovom trenutku, subjekti socijalne ekonomije u Crnoj Gori funkcionišu u okviru različitih drugih zakona koji omogućavaju različite oblike organizovanja i poslovanja:

1. **Zakon o nevladinim organizacijama**¹ - uređuje osnivanje, registraciju i rad NVO, koji mogu pružati socijalne usluge i učestvovati u projektima socijalne ekonomije. Nevladine organizacije često igraju ključnu ulogu u socijalnoj i solidarnoj ekonomiji.
2. **Zakon o privrednim društvima**² - uređuje osnivanje, organizaciju i poslovanje privrednih društava u Crnoj Gori. Subjekti socijalne ekonomije mogu se registrovati kao privredna društva, što im omogućav prawni okvir za poslovanje, pristup tržištu, obaveze prema državi, itd.
3. **Zakon o kooperativama**³ - uređuje osnivanje i poslovanje kooperativa, koje su oblik udruživanja fizičkih i pravnih lica u cilju ostvarivanja zajedničkih ekonomskih interesa. Kooperative mogu biti relevantne za subjekte socijalne ekonomije zbog demokratske kontrole, zajedničkih ciljeva i socijalne dimenzije poslovanja.
4. **Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica s invaliditetom**⁴ - uređuje prava i obaveze u vezi sa zapošljavanjem OSI, uključujući obavezu poslodavaca da zapošljavaju određeni broj OSI. Subjekti socijalne ekonomije mogu imati koristi od ovog Zakona jer se zapošljavanjem OSI doprinosi socijalnoj inkluziji, a takođe Zakon predviđa različite podsticaje i olakšice za poslodavce koji zapošljavaju OSI,
5. **Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti**⁵ - predstavlja osnovu za pružanje socijalnih usluga u Crnoj Gori. On definiše: pružaoce usluga, licenciranje, inspekcijski nadzor, obaveze pružalaca usluga, itd.

Subjekti socijalne ekonomije mogu se organizovati prema ovim zakonima u zavisnosti od svojih ciljeva, resursa i potreba, čime ostvaruju društvenu odgovornost i doprinose društvenom razvoju.

¹ Zakon o nevladinim organizacijama ("Službeni list Crne Gore", br. 39/11, 37/17, 84/24)

² Zakon o privrednim društvima ("Službeni list Crne Gore", br. 65/20, 146/21, 4/24)

³ Zakon o kooperativama ("Službeni list Crne Gore", br. 43/15)

⁴ Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica s invaliditetom ("Službeni list Crne Gore", br. 49/08, 73/10, 39/11, 55/16)

⁵ Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti ("Službeni list Crne Gore", br. 27/13, 1/15, 42/15, 47/15, 56/16, 66/16, 1/17, 31/17, 42/17, 50/17, 59/21, 145/21, 145/21, 3/23, 48/24, 84/24, 33/25)

2. PRIORITETNI PROBLEMI I POTREBE KOJE TREBA RIJEŠITI U 2026. GODINI FINANSIRANJEM PROJEKATA I PROGRAMA NVO

- 2.1. Navesti prioritetne probleme u oblasti(ma) iz nadležnosti ministarstva koji se planiraju rješavati finansiranjem projekata i programa nevladinih organizacija. Opis problema obrazložiti koristeći konkretne mjerljive pokazatelje trenutnog stanja i željenog stanja odnosno rješenja, navodeći izvor u kojem su takvi podaci dostupni. Pokazatelji mogu biti informacije iz uporednih analiza, izvještaja, rezultata istraživanja, studija, i drugi dostupni statistički podaci.

Opis problema:
Socijalne inovacije podrazumijevaju inovativna rješenja (nove tehnologije, proizvode, usluge, modele organizovanja, načine rada, koncepte) usmjerena ka rješavanju društvenih problema i zadovoljenju nedovoljno adresiranih potreba, sa ciljem postizanja pozitivnih promjena u zajednici, koje poboljšavaju kvalitet života pojedinaca i zajednica, identifikacijom i sprovođenjem procesa integracije na tržište rada, novim vještinama, novim radnim mjestima, novim oblicima učešća i svim drugim načinima koji doprinose poboljšanju položaja pojedinaca u društvu. Društvena, odnosno socijalna inovacija podrazumijeva nove strategije, koncepte, ideje i organizacije koje zadovoljavaju različite društvene potrebe i osnažuju civilno društvo – od uslova rada i obrazovanja do razvoja lokalne zajednice i zdravlja. Socijalna ekonomija predstavlja ključnu inovaciju u savremenoj ekonomiji jer spaja ciljeve profitabilnosti sa društvenom odgovornošću. Ona obuhvata subjekte koji dijele sljedeće glavne zajedničke principe i karakteristike: prvenstvo ljudi, kao i društvene i/ili ekološke svrhe u odnosu na profit, reinvestiranje većine dobiti i viškova za obavljanje aktivnosti u interesu članova/korisnika („kolektivni interes“) ili društva u cjelini („opšti interes“) i demokratsko i/ili participativno upravljanje. Oni su privatni subjekti, nezavisni od javnih vlasti i sa specifičnim pravnim oblicima. Subjekti socijalne ekonomije se ne fokusiraju samo na stvaranje i uvećanje profita, već se trude da unaprijede društvo kroz rješavanje socijalnih, kulturnih ili ekoloških problema. Njihov značaj nije samo ekonomski, već i društveni, jer predstavljaju most između tržišta i zajednice, omogućavajući održivi razvoj u globalnom kontekstu. Jedan od osnovnih ciljeva socijalne ekonomije jeste rješavanje konkretnih problema u zajednici. To mogu biti problemi siromaštva, nezaposlenosti, obrazovanja, zaštite životne sredine, integracije marginalizovanih grupa, kao i mnogi drugi. Subjekti socijalne ekonomije često ciljaju na one segmente društva koji su zapostavljeni od strane tradicionalnih preduzetničkih modela. Dok profit mogu koristiti za reinvestiranje u poslovanje i društvene projekte, oni takođe stvaraju vrijednost za širu zajednicu. Važno je napomenuti da su subjekti socijalne ekonomije pravna lica koja koja posluju u skladu sa principima socijalne ekonomije. To mogu biti: zadruge, nevladine organizacije, fondacije, društva sa ograničenom odgovornošću, zaštitne radionice, kao i druge organizacije koje ostvaruju ciljeve od javnog interesa. Subjekti socijalne ekonomije često igraju ključnu ulogu u smanjenju nezaposlenosti, posebno među ranjivim društvenim grupama kao što su mladi, dugoročni nezaposleni, stariji ljudi ili osobe sa invaliditetom. Ova preduzeća ne samo da pružaju radna mjesta, već često nude i obuke, usmjerene i podršku, čime omogućavaju ljudima da razviju vještine i postanu konkurentniji na tržištu rada. Osim toga, socijalna preduzeća mogu pomoći u smanjenju socijalnih razlika, jer stvaraju ravnotežu između ekonomskih interesa i potrebe za društvenom inkluzijom.

Evropska komisija definiše socijalnu ekonomiju kao ekonomiju koja obuhvata subjekte koji dijele zajedničke principe i karakteristike, i to:

- prvenstvo se daje ljudima, kao i društvenim i ekološkim ciljevima ispred profita,
- reinvestira se većina profita i viškova za aktivnosti u interesu članova/korisnika („kolektivni interes“) ili društva u cjelini („opšti interes“),
- zasniva se na demokratskom i/ili participativnom upravljanju.⁶

Socijalna preduzeća su integralni dio ideje o socijalnoj ekonomiji. To je ekonomija koja nije vođena isključivo profitom, već je utemeljena na društvenim vrijednostima i održivom razvoju.⁷ Socijalna preduzeća imaju važnu ulogu u zajednici jer spajaju poslovnu inicijativu sa društvenim odgovornostima. Ova preduzeća pokreću kreativnu dinamiku u društvu, inspirirajući druge aktere, kako preduzetnike, tako i države, da razmišljaju izvan okvira tradicionalnog poslovnog modela. Ona nisu samo profitabilni poslovni subjekti, već i snažni pokretači društvenih promjena.

Uprkos rastućoj potrebi za alternativnim socio-ekonomskim modelima, socijalne inovacije i socijalno preduzetništvo još uvijek nisu dovoljno razvijeni u Crnoj Gori. U prethodnom periodu nije postajala sistemaska podrška i šira društvena svijest o njihovom značaju. Glavni izazovi se ogledaju u niskoj vidljivosti i razumijevanju pojmova socijalna ekonomija i socijalne inovacije među građanima, mladima i institucijama, ograničen pristup finansijama za razvoj socijalnih preduzeća i inovativnih društvenih projekata, nedovoljna uključenost ranijih grupa i žena u ekonomske tokove putem inkluzivnog zapošljavanja, nedostatak obrazovnih programa i praktičnih obuka u ovoj oblasti. Pored toga, nedostaju mreže, platforme i saradnja između civilnog sektora, biznisa i javnih institucija. S druge strane, primjetno je sve veće interesovanje mladih i NVO sektora za društvene inovacije i lokalna rešenja.

Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga radi na pripremi strategije i zakona u oblasti socijalne ekonomije. Ova dva dokumenta će predstavljati pravno-strateški okvir za uspostavljanje i razvoj socijalne ekonomije u Crnoj Gori. S druge strane, država je već uspostavila nekoliko strateških dokumenata kroz koje se posredno ili neposredno provlači ideja i principi socijalne i solidarne ekonomije, odnosno socijalnog preduzetništva, ali i društvenih inovacija.

Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine⁸ predstavlja ključni strateški dokument Crne Gore koja definiše dugoročnu viziju održivog razvoja zemlje, usklađujući nacionalne ciljeve sa globalnim obavezama prema Agendi 2030. Ujedinjenih nacija.

Ova Strategija u okviru tematskog područja 2. *Društveni resursi – podrška vrijednostima, normama i obrascima ponašanja značajnim za održivost društva, a strateškog cilja 2.5 Stimulisati zapošljivost i socijalnu inkluziju, predviđa mjeru 2.5.2 Osigurati socijalnu stabilnost i smanjiti stopu siromaštva, u okviru koje je prepoznata podmjera 2.5.2.5 Podsticati poduzetništvo i samozapošljavanje. Podsticati i razvijati nove i fleksibilne forme samozapošljavanja mladih (kroz pojednostavljivanje procedura i kreiranja podstičućih i fleksibilnih mehanizama) kao što su društveno preduzetništvo, start-up, ruralni turizam, urbano baštovanstvo, zeleni poslovi, kreativne industrije, ICT usluge, online prodaja itd. Razvoji i podsticanje aktivnosti subjekata socijalne i solidarne ekonomije, koje će do kraja 2025. godine biti ojačane pravno-strateškim okvirom, mogu u velikoj mjeri doprinijeti ostvarenju ovih aktivnosti Strategije.*

⁶ European Commission, *Social Economy Definitions and Glossary*

⁷ Ostojić V, *Socijalno preduzetništvo: potencijal za unaprijeđenje socioekonomskih prilika u Crnoj Gori*, Centar za građansko obrazovanje (CGO), Podgorica, 2024, str. 12

⁸ *Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine*, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Podgorica, 2016.

Takođe, u okviru tematskog područja 4. *Ekonomski resursi - uvođenje zelene ekonomije*, a strateškog cilja 4.6 *Primijeniti društvenu odgovornost u praksi svih sektora u skladu s pozitivnim evropskim i međunarodnim iskustvima*, predviđena je mjera 4.6.1 Promovisati

koncept društvene odgovornosti (DO) i podizati svijest o vrijednostima i važnosti DO odnosno benefitima organizacija s aspekta implementacije DO, a u okviru koje je prepoznata podmjera 4.6.1.3 Promovisati koncept društvene odgovornosti i podizati svijest o vrijednostima i važnosti društvene odgovornosti (putem kampanja, istraživanja, obuke na svim nivoima). Podržavanje aktivnosti subjekata socijalne i solidarne ekonomije bi direktno doprinjele ostvarivanju ove mjere i podmjere.

Ministarstvo ekonomskog razvoja priprema novu *Strategiju razvoja ženskog preduzetništva Crne Gore za period 2025-2028*. U skoro istekloj ***Strategiji razvoja ženskog preduzetništva Crne Gore 2021-2024. godine***, navodi se da i pored određenih inicijativa i realizovanih programa su nedostajali snažniji mehanizmi podrške razvoju poslovnih inicijativa žena na selu, te žena iz osjetljivih populacionih grupa (mlade žene, samohrane majke, žene pripadnice OSI, Romkinje i Egipćanke...). Aktivnosti namijenjene ovim ciljnim grupama potrebno je dodatno unaprijediti, strateški ih planirati i obezbijediti kontinuitet njihovog sprovođenja. Osim programa samozapošljavanja (posebno za samohrane majke), kao jedan od mogućih modela izdvaja se i program socijalnog preduzetništva za koji treba osigurati veću vidljivost (promocija), kao i informisanost o mogućnostima koje pruža potencijalnim preduzetnicama. Ovo posebno jer socijalno preduzetništvo daje šansu upravo ženama – pripadnicama ranjivih kategorija, ohrabruje ih i osnažuje, a ujedno stvara okvir za rezultate koji omogućavaju i napredak samih zajednica u kojima žene socijalne preduzetnice posluju.⁹

Socijalno preduzetništvo je svojevrstan odgovor žena na prepoznate potrebe zajednice koji se manifestuje kroz aktivnosti čija realizacija dovodi do društvenih promjena i poboljšanja stanja u njima. Ovaj vid preduzetništva podstiče žene da budu inovatorke, a istovremeno i da njeguju i promovisu žensko liderstvo, što je od značaja i za ukupne procese ekonomskog osnaživanja žena. Činjenica da ova preduzeća često pokreću žene (ali i muškarci) koje su prethodno i same iskusile određene manjkavosti i probleme prisutne u njihovoj zajednici, a da svojim djelovanjem omogućuju konkretna rješenja za goruće društvene, kulturne i ekološke izazove, zahtijevaju od javnog sektora da im posveti pažnju i pruži organizovanu podršku i pomoć. Zato je u narednom periodu važno realizovati aktivnosti kojima se socijalno preduzetništvo dodatno afirmiše, promoviše i podstiče, pri čemu nadležne institucije i organizacije iz javnog sektora posebnu pažnju treba da posvete saradnji i stvaranju partnerstva sa privatnim i, posebno, nevladinim sektorom.¹⁰

Strategija saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija 2022–2026. ukazuje da su socijalno preduzetništvo i filantropija oblasti u kojima je i dalje potrebna veća promocija potencijala funkcionalnih, oprobanih modela djelovanja, ne samo kada je u pitanju njihov značaj za održivost NVO-a već i za ukupnu dobrobit koju može imati društvo.¹¹

Strategija za mlade 2023-2027. predviđa set aktivnosti koji uključuje veću podršku preduzetništvu mladih, uključujući društveno, zeleno i žensko preduzetništvo. Predložen je niz ideja za aktivnosti u ovoj oblasti, kao što su pravna savjetovanja za mlade u vezi sa radnim pravom i zaštitom na radu, podršku razvoju socijalnih preduzeća mladih i preduzetništva mladih kroz oslobađanje mladih preduzetnika/ca od nameta u prvim godinama

⁹ *Strategija razvoja ženskog preduzetništva Crne Gore 2021-2024. godine*, Ministarstvo ekonomskog razvoja, Podgorica, 2021, str. 35

¹⁰ Ibid, str. 47

¹¹ *Strategija saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija 2022–2026*, Ministarstvo javne uprave, Podgorica, 2022, str. 12

rada, osnivanje resursnih centara za preduzetništvo mladih, osnivanje Garantnog fonda za mlade, uspostavljanje coworking prostora unutar postojećih omladinskih servisa i drugih javnih prostora.¹²

Nacionalna strategija zapošljavanja 2021-2025. kao jednu od mjera za ostvarenje Strateškog cilja *Stabilan i održiv rast zaposlenosti, zasnovan na jednakim mogućnostima pristupu tržištu rada, dostojanstvenom radu, daljem razvoju znanja i vještina i većoj socijalnoj uključenosti*, u okviru *Operativnog cilja 3: Unapređenje položaja nezaposlenih lica na tržištu rada kroz efikasnost usluga za tržište rada i mjera aktivne politike zapošljavanja i jačanje socijalne uključenosti i smanjenje siromaštva*, navodi mjeru 3.10 Razvoj socijalnog preduzetništva. Strategija navodi da se socijalno preduzetništvo smatra alternativnim i inovativnim sredstvom za promovisanje socijalne inkluzije, integraciju i zapošljavanje marginalizovanih grupa stanovništva. Iako ne postoji univerzalna definicija socijalne ekonomije, međunarodno je prihvatljivo stanovište da zarađena sredstva kroz socijalno preduzetništvo ne služe uvećanju imovine pojedinaca, već se ulažu u svrhe kao što su zapošljavanje ljudi koji teže dolaze do posla, socijalne i zdravstvene usluge, obrazovanje, zaštita životne sredine, kulturne aktivnosti u zajednici itd. Za razliku od tradicionalnog preduzeća, socijalno preduzeće investitorima isplaćuje profit na način što dio ukupne dobiti reinvestira u proširenje i razvoj kapaciteta samog preduzeća ili javni interes.¹³

U **Studiji o socijalnom preduzetništvu u Crnoj Gori iz 2024. godine**, koju je izradila NVO Centar za građansko obrazovanje (CGO), se navodi da socijalna preduzeća u Evropskoj uniji zapošljavaju preko 13,6 miliona ljudi, čineći 10% svih preduzeća (...) Temom socijalnih preduzeća u Crnoj Gori se uglavnom bave nevladine organizacije (...) Nedostatak adekvatnog pravnog okvira i sistemske podrške institucija predstavlja ozbiljnu prepreku za dalji razvoj ovog sektora. Stoga, većina socijalnih preduzeća funkcionišu kao nevladine organizacije i ne uspijevaju da postanu samostalni subjekti na tržištu. U kontekstu visoke nezaposlenosti mladih i regionalnih nejednakosti, socijalno preduzetništvo u Crnoj Gori je važan resurs koji može dati dio rješenja i doprinijeti ekonomskom i društvenom razvoju.¹⁴

Ova Studija nacodi da majuci u vidu da socijalna preduzeća zapošljavaju marginalizovane grupe te pružaju korisne servise društvu, taj potencijal može odgovoriti i na problem socijalne isključenosti sa kojom se Crna Gora suočava. Prema zvaničnim podacima za 2023. godinu, stopa stanovništva koji žive u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti je 31%, odnosno skoro svaki treći stanovnik. Ova kategorija uključuje osobe sa invaliditetom, osobe starije od 50 godina, mlade sa niskim obrazovnim kvalifikacijama, mlade majke s djecom, radnike iz ruralnih sredina, te marginalizovane grupe poput bivših zatvorenika, beskućnika, migranata i radnika sa niskim primanjima, a njih povezuju i sužene mogućnosti za zapošljavanje na tržištu rada. U tom dijelu, socijalna preduzeća mogu dopuniti rad drugih aktera, počev od institucija koje se bave socijalnim radom i zapošljavanjem, u rješavanju problema socijalne isključenosti ovih grupa. Njihov doprinos može uključiti pružanje osnovnih usluga (npr. socijalna zaštita, obrazovanje, voda i struja) i stvaranje dodatnih prilika za zapošljavanje. Razvoj socijalnih preduzeća u Crnoj Gori bi tako omogućio da interesi različitih društvenih grupa budu adresirani, a što doprinosi ukupnoj demokracizaciji sistema.¹⁵

Iako se u Crnoj Gori tek priprema pravni okvir za razvoj socijalne ekonomije, različita pravna lica koja posluju po principima socijalne ekonomije svoju djelatnost realizuju kroz različite oblike organizovanja u skladu s više različitih zakona: **Zakon o nevladinim organizacijama**, **Zakon o**

¹² *Strategija za mlade 2023-2027*, Ministarstvo sporta i mladih, Podgorica, 2023., str. 90.

¹³ *Nacionalna strategija zapošljavanja 2021-2025*, Ministarstvo ekonomskog razvoja, Podgorica, 2021., str. 51.

¹⁴ Ostojić V, *Socijalno preduzetništvo: potencijal za unapređenje socioekonomskih prilika u Crnoj Gori*, Centar za građansko obrazovanje (CGO), Podgorica, 2024., str. 4

¹⁵ Ibid., str. 18

privrednim društvima, Zakon o kooperativama i Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom. Sva četiri zakona daju okvir za poslovanje subjekata socijalnog preduzetništva, pa u zavisnosti od prirode aktera, djelatnosti, dostupnih olakšica, dostupnih finansijskih instrumenata i iskustva organizacija i njenih lidera, biraju formu koja im je najugodnija za upravljanje. Važan je i **Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti**, imajući u vidu da značajna niša za poslovanje subjekata socijalne ekonomije jesu usluge socijalne zaštite. Sledeći zakoni su takođe relevantni: **Zakon o zdravstvenoj zaštiti, Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, Zakon o porezu na dodatu vrijednost, Zakon o porezu na dohodak fizičkih lica, Zakon o porezu na dobit pravnih lica** i dr.

Kada je riječ o sprovedenim istraživanjima, **Analiza eko-socijalnog preduzetništva; potrebe, preporuke i dobre prakse**, koju je izradila NVO Centar za stručno obrazovanje u okviru konzorcijsna organizacija iz EU i regiona Zapadnog Balkana (Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Srbija, Kipar i Belgija), kao i sa organizacijom ADP Zid iz Crne Gore, navodi da ne postoje zvanični i tačni podaci o socijalnim preduzećima u Crnoj Gori. Najnovije istraživanje, dio Evropske mape socijalnih preduzeća, procijenilo je da u Crnoj Gori može postojati oko 130 socijalnih preduzeća u vidu udruženja i fondacija, zaštitnih radionica, zadruga i nevladinih organizacija.¹⁶ Ova Analiza citira *Social enterprises and their ecosystem in Europe, Country fiche Montenegro (Janković, 2018)* gdje se kaže da sva istraživanja pokazuju da je socijalnim preduzećima, generalno, potrebna dodatna podrška kako bi bila održiva i profitabilna i da podršku treba pružiti prvenstveno kroz različite programe obuke, savjetovanja i mentorstva kako bi im se pomoglo da razviju svoje menadžerske, finansijske i marketinške vještine.

Rezolucija Evropskog parlamenta od 6. jula 2022. o akcionom planu EU-a za socijalnu ekonomiju¹⁷ je postavila smjernice za jaču podršku socijalnoj ekonomiji u EU. Rezolucija poziva na usklađivanje zajedničke definicije socijalne ekonomije na nivou Evropske unije, koja će se temeljiti na osnovnim načelima i karakteristikama. Takođe preporučuje poboljšanje pristupa finansijskim sredstvima i Eufondovima za socijalne preduzetnike, uključujući korišćenje sredstava iz plana oporavka EU za projekte koji podržavaju pravedne zelene i digitalne tranzicije. Ova Rezolucija predstavlja ključni korak prema jačanju socijalne ekonomije u Evropskoj uniji, prepoznajući njenu ulogu u održivom razvoju, socijalnoj uključenosti i inovacijama.

Preporuka Vijeća Evropske Unije od 27. novembra 2023. o razvoju okvirnih uslova za socijalnu ekonomiju¹⁸ je postavila temeljni okvir za jačanje socijalne ekonomije u državama članicama. Preporuka poziva države članice da preduzmu mjere za olakšavanje pristupa finansiranju, tržištima i javnoj nabavi za subjekte socijalne ekonomije, zatim za razvoj povoljnih poreza, kao i za povećanje vidljivosti i prepoznavanja socijalne ekonomije. U Preporukama se pozivaju države članice da usvoje ili ažuriraju svoje nacionalne strategije za socijalnu ekonomiju, nakon čega bi se trebala pratiti implementacija tih strategija i vršiti njihova ocjena.

Podaci (analize, studije, statistički izvještaji, itd.) koji pojašnjavaju navedeni problem	Izvor(i) podataka
--	-------------------

¹⁶ *Analiza eko-socijalnog preduzetništva: potrebe, preporuke i dobre prakse*. NVO Centar za stručno obrazovanje u okviru konzorcijsna organizacija iz EU i regiona Zapadnog Balkana (Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Srbija, Kipar i Belgija), kao i sa organizacijom ADP Zid iz Crne Gore, str. 13

¹⁷ *Rezolucija Evropskog parlamenta od 6. jula 2022. o akcionom planu EU-a za socijalnu ekonomiju* (2021/2179(INI)) (2023/C 471/12)

¹⁸ *Preporuka Vijeća Evropske Unije od 27. novembra 2023. o razvoju okvirnih uslova za socijalnu ekonomiju* (C/2023/1344)

1. European Commission, <u>Social Economy Definitions and Glossary</u>	1. European Commission, <u>https://social-economy-gateway.ec.europa.eu/about-social-economy/social-economy-definitions-and-glossary-en</u>
2. Ostojić V, <u>Socijalno preduzetništvo: potencijal za unaprijeđenje socioekonomskih prilika u Crnoj Gori</u> , Centar za građansko obrazovanje (CGO), Podgorica, 2024.	2. NVO Centar za građansko obrazovanje, <u>https://media.cgo-cce.org/2024/10/Socijalno-preduzetnistvo-l-CG.pdf</u>
3. <u>Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine</u> , Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Podgorica, 2016.	3. Vlada Crne Gore, <u>https://www.gov.me/dokumenta/67dc487e-097d-41d2-8fd5-7827a19a1f5a</u>
4. <u>Strategija razvoja ženskog preduzetništva Crne Gore 2021-2024. godine</u> , Ministarstvo ekonomskog razvoja, Podgorica, 2021.	4. Vlada Crne Gore, <u>https://www.gov.me/dokumenta/0a95b4be-c3f4-4f9b-8c36-964d9684c885</u>
5. <u>Strategija saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija 2022–2026</u> , Ministarstvo javne uprave, Podgorica, 2022.	5. Vlada Crne Gore, <u>https://www.gov.me/dokumenta/f8cd11b9-5f58-4591-89b8-71dd4bd8a610</u>
6. <u>Strategija za mlade 2023-2027</u> , Ministarstvo sporta i mladih, Podgorica, 2023.	6. Vlada Crne Gore, <u>https://www.gov.me/dokumenta/c27c88df-e903-422d-b789-379490c307cf</u>
7. <u>Nacionalna strategija zapošljavanja 2021-2025</u> , Ministarstvo ekonomskog razvoja, Podgorica, 2021.	7. Vlada Crne Gore, <u>https://www.gov.me/en/documents/cc228dd3-f17b-47ce-ac2d-3b230ebcf2a6</u>

2.2. Navesti ključne strateško-planske dokumente odnosno propise koji prepoznaju važnost problema identifikovanih pod tačkom 2.1., kao i specifične mjere/djelove tih dokumenata koji su u vezi sa identifikovanim problemima.

Naziv strateškog/planskog dokumenta/propisa	Naziv poglavlja/ mjere/ aktivnosti
Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine	Tematsko područje 2. Društveni resursi – podrška vrijednostima, normama i obrascima ponašanja značajnim za održivost društva Strateški cilj 2.5 Stimulisati zapošljivost i socijalnu inkluziju Mjera 2.5.2 Osigurati socijalnu stabilnost i smanjiti stopu siromaštva Podmjera 2.5.2.5 Podsticati poduzetništvo i samozapošljavanje. Podsticati i razvijati nove i fleksibilne forme samozapošljavanja

	mladih (kroz pojednostavljivanje procedura i kreiranja podstičućih i fleksibilnih mehanizama) kao što su društveno preduzetništvo, start-up, ruralni turizam, urbano baštovanstvo, zeleni poslovi, kreativne industrije, ICT usluge, online prodaja itd. *** Tematsko područje 4. Ekonomski resursi - uvođenje zelene ekonomije Strateški cilj 4.6 Primijeniti društvenu odgovornost u praksi svih sektora u skladu s pozitivnim evropskim i međunarodnim iskustvima Mjera 4.6.1 Promovisati koncept društvene odgovornosti (DO) i podizati svijest o vrijednostima i važnosti DO odnosno benefitima organizacija s aspekta implementacije DO Podmjera 4.6.1.3 Promovisati koncept društvene odgovornosti i podizati svijest o vrijednostima i važnosti društvene odgovornosti (putem kampanja, istraživanja, obuke na svim nivoima).
--	---

2.3. Obrazložiti na koji način nevladine organizacije mogu doprinijeti rješavanju problema identifikovanih pod tačkom 2.1., kako se planira praćenje i vrednovanje njihovog doprinosa rješavanju pomenutih problema. Navesti konkretne mjerljive pokazatelje/indikatore (informacije iz uporednih analiza, izvještaja, rezultata istraživanja, studija, i drugi dostupni statistički podaci), kojima se planira mjerenje doprinosa nevladinih organizacija rješavanju identifikovanih problema i izvor u kojem su takvi podaci dostupni.

Opis načina doprinosa nevladinih organizacija u rješavanju problema	Konkretni mjerljivi pokazatelji doprinosa nevladinih organizacija	Izvor(i) podataka
Javni konkurs će biti objavljen za sve nevladine organizacije koje će moći da apliciraju projektima koji doprinose ispunjavanju ciljeva <i>Nacionalne strategije održivog razvoja do 2030. godine.</i>		Kvartalni i završni izvještaji projekata/programa NVO koji se dostavljaju Ministarstvu rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga o svim aktivnostima u toku realizacija projekata, kao i njihova narativna i finansijska dokumentacija.
Aktivnosti koje se prioritarno predlažu za planiranje projekata su:		

• Organizacija obuka/radionica na teme socijalne ekonomije, socijalnog preduzetništva, socijalnih inovacija, zelene ekonomije, održivog razvoja, pokretanja aktivnosti koje pripadaju oblasti socijalne ekonomije i sl, • Organizovanje inkubatora ili coworking prostora i okupljanje zainteresovane populacije za kreiranje start-up-ova u oblasti socijalne ekonomije, • Realizacija pilot aktivnosti za zapošljavanje marginalizovanih grupa (osobe s invaliditetom, romska i egipćanska populacija, teže zapošljiva i dugo nezaposlena lica, žrtve nasilja, itd), • Organizovanje takmičenja za inovativne ideje koje rješavaju socijalne ili ekološke probleme na inovativan način, • Mapiranje socijalnih problema u zajednici s preporukama za njihovo rješavanje, • Istraživanje o stanju i potrebama socijalne ekonomije u lokalnim zajednicama, • Sprovedenje inovativnih usluga za vulnerable grupe (osobe s invaliditetom, žrtve nasilja, romsku i egipćansku populaciju i sl), • Organizovanje panel diskusija ili tematskih okruglih stolova u cilju ukazivanja na značaj socijalne ekonomije i socijalnih inovacija.	• Održane najmanje 3 obuke/radionice, • Na obukamaradionicama učestvovalo najmanje 40 osoba, od čega je najmanje 20 žena, • Organizovan najmanje 1 inkubator ili coworking prostor, • Inkubator okuplja najmaje 15 osoba, • Zaposleno najmanje 10 osoba iz marginalizovanih grupa, • Organizovano najmanje 1 takmičenje, • Najmanje jedna osoba nagrađena na takmičenju, • Urađeno najmanje 1 mapiranje problema u zajednici s preporukama, • Sprovedeno najmanje 1 istraživanje, • Sprovedena najmanje 1 inovativna usluga, • Uslugu koristilo najmanje 10 osoba, • Organizovane najmanje 2 panel diskusije/okrugli stolovi, • Najmanje 100 osoba prisustvovalo panel diskusijama/okruglim stolovima.	• Narativna i finsnsijka dokumentacija, između ostalog, obuhvata: agende, spiskove učesnika, fotografije, publikacije, fajlere, tekstove istraživanja, promotivni materijale, presklipinge, izvještaje sa događaja, račune, fakture, izvode iz banke, uplatnice, IOPPD obrasce, kopije ugovora, itd. • Neposredna komunikacija s predstavnicima nevladinih organizacija radi boljeg uvida u njihov rad na projektu/programu i radi njihovog kvalitetnijeg izvještavanja, • Terenski monitoring kod nevladinih organizacija koje realizuju projekte/programme, u nadležnosti Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga, • Prisustvo predstavnika Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga različitim javnim događajima i radionicama koji spadaju u projektne aktivnosti nosilaca projekata, • Medijske i druge promocije projektnih aktivnosti. Sve aktivnosti koje podrazumijevaju monitoring služe kao baza za buduće definisanje prioritnog problema i željenog stanja, kako bi se podržali i finansirali projekti nevladinih organizacija koje imaju kapacitete da se bave ovom oblašću.
---	--	--

Posebno će se cijeniti uključivanje žena u projektim aktivnostima, kao i podsticanje žena za aktivno učešće u socijalnoj ekonomiji i socijalnim inovacijama.

3. OSTVARIVANJE STRATEŠKIH CILJEVA

3.1. Navesti ključne strateške ciljeve iz sektorske nadležnosti čijem će ostvarenju u 2026. godini doprinijeti projekti i programi nevladinih organizacija koji se planiraju financirati:

Strateški cilj(evi) čijem ostvarenju će doprinijeti javni konkurs za projekte i programe nevladinih organizacija u 2026. godini	Način na koji će javni konkurs za projekte i programe nevladinih organizacija doprinijeti ostvarenju strateških ciljeva (ukratko opisati)
Tematsko područje 2. Društveni resursi – podrška vrijednostima, normama i obrascima ponašanja značajnim za održivost društva	Nevladine organizacije igraju ključnu ulogu u realizaciji ciljeva održivog razvoja kroz konkretne projektne aktivnosti iz razloga što su najbliže zajednicama, poznaju lokalne potrebe i mogu brzo reagovati na zahtjeve ciljnih grupa koje prepoznaju kao prioritetne.
Strateški cilj 2.5 Stimulirati zapošljivost i socijalnu inkluziju	
Mjera 2.5.2 Osigurati socijalnu stabilnost i smanjiti stopu siromaštva	Nevladine organizacije svojim aktivnostima mogu doprinijeti povećanju zaposlenosti i zapošljivosti ciljnih grupa, smanjivanju siromaštva, socijalnoj inkluziji, podizanju svijesti o socijalnoj, solidarnoj i zelenoj ekonomiji, razvoju lokalnih inicijativa, podsticanju žena za bavljenje preduzetništvom i itd.
Podmjera 2.5.2.5 Podsticati poduzetništvo i samozapošljavanje. Podsticati i razvijati nove i fleksibilne forme samozapošljavanja mladih (kroz pojednostavljivanje procedura i kreiranja podstičućih i fleksibilnih mehanizama) kao što su društveno preduzetništvo, start-up, ruralni turizam, urbano baštovanstvo, zeleni poslovi, kreativne industrije, ICT usluge, online prodaja itd.	Nevladine organizacije mogu biti nosioci promjena u razvoju socijalne ekonomije i socijalnih inovacija jer povezuju ljude, te zagovaraju i razvijaju nove modele poslovanja.

Tematsko područje 4. Ekonomski resursi - uvođenje zelene ekonomije	
Strateški cilj 4.6 Primijeniti društvenu odgovornost u praksi svih sektora u skladu s pozitivnim evropskim i međunarodnim iskustvima	
Mjera 4.6.1 Promovisati koncept društvene odgovornosti (DO) i podizati svijest o vrijednostima i važnosti DO odnosno benefita organizacija s aspekta implementacije DO	
Podmjera 4.6.1.3 Promovisati koncept društvene odgovornosti i podizati svijest o vrijednostima i važnosti društvene odgovornosti (putem kampanja, istraživanja, obuke na svim nivoima).	

4. JAVNI KONKURSI ZA FINANSIRANJE PROJEKATA I PROGRAMA NVO - DOPRINOS OSTVARENJU STRATEŠKIH CILJEVA IZ SEKTORSKE NADLEŽNOSTI MINISTARSTVA

4.1. Navesti javne konkurse koji se predlažu za objavljivanje u 2026. godini u cilju doprinosa ostvarenju strateških ciljeva iz sektorske nadležnosti (iz tačke 3.1.), uz prijedlog potrebnih iznosa. Ukoliko postoji mogućnost preklapanja s javnim konkursima iz nacionalnih, sredstava EU ili drugih vanjskih fondova iz nadležnosti neke druge institucije, navesti s kojim organom je potrebno koordinirati oblasti finansiranja.

Naziv javnog konkursa kojim će se doprinijeti ostvarenju cilja	Iznos	Drugi organi državne uprave s kojima je potrebno koordinirati oblasti finansiranja
"Podrška socijalnim inovacijama subjekata socijalne ekonomije"	200.000 eura	Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera

4.2. Navesti ko su predviđeni glavni korisnici projekata i programa koji će se finansirati putem javnog konkursa. Ukratko opisati korisnike navodeći glavna obilježja svake grupe korisnika, njihov broj i njihove potrebe na koje projekti i programi treba da odgovore u 2026. godini.

Opis glavnih grupa korisnika, njihov broj i potrebe
Korisnici ovog projekta su: • Direktne ciljne grupe su: subjekti socijalne ekonomije (najmanje 8 NVO kojima je odobreno finansiranje projekata), marginalizovane i vulnerabilne društvene grupe (najmanje 20 soba) i lica koja će biti direktno uključena u realizaciji aktivnosti projekata - učesnici na obukama, takmičenjima, panelima (najmanje 145 osoba), iz sve tri crnogorske regije. • Indirektne ciljne grupe su: organi državne uprave, lokalne samouprave, domaći i međunarodne nevladine organizacije registrovane u Crnoj Gori, kao i druga domaća i strana pravna lica čiji cilj nije sticanje ili povećanje dobiti, mediji i društvo u cjelini, iz sve tri crnogorske regije. Subjekti socijalne ekonomije su pravna lica koja koja posluju u skladu sa principima socijalne ekonomije. To mogu biti: zadruge, nevladine organizacije, fondacije, društva sa ograničenom odgovornošću, zaštitne radionice, kao i druge organizacije koje ostvaruju ciljeve od javnog interesa. Subjekti socijalne ekonomije često igraju ključnu ulogu u smanjenju nezaposlenosti, posebno među ranjivim društvenim grupama kao što su mladi, dugoročni nezaposleni, stariji ljudi ili osobe sa invaliditetom. Ova preduzeća ne samo da pružaju radna mjesta, već često nude i obuke, usmjerenje i podršku, čime omogućavaju ljudima da razviju vještine i postanu konkurentniji na tržištu rada. Osim toga, socijalna preduzeća mogu pomoći u smanjenju socijalnih razlika, jer stvaraju ravnotežu između ekonomskih interesa i potrebe za društvenom inkluzijom. Jedan od osnovnih ciljeva socijalne ekonomije jeste rešavanje konkretnih problema u zajednici. To mogu biti problemi siromaštva, nezaposlenosti, obrazovanja, zaštite životne sredine, integracije marginalizovanih grupa, kao i mnogi drugi. Subjekti socijalne ekonomije često ciljaju na one

segmente društva koji su zapostavljeni od strane tradicionalnih preduzetničkih modela. Dok profit mogu koristiti za reinvestiranje u poslovanje i društvene projekte, oni takođe stvaraju vrijednost za širu zajednicu.

Marginalizovane društvene grupe su one koje su društveno, ekonomski, politički ili kulturno isključene iz dominantnih tokova društva. One često imaju ograničen pristup pravima, resursima, uslugama i mogućnostima, i kao takve su u nepovoljnom položaju u odnosu na ostatak populacije.

Najčešće marginalizovane društvene grupe su: **osobe sa invaliditetom** (suočavaju se s fizičkim barijerama, predrasudama i si), **Romi i Egipćani** (visoka stopa siromaštva, nizak nivo obrazovanja, često diskriminirani pri zapošljavanju i pristupu uslugama), **starije osobe, posebno one bez podrške porodice** (niske penzije, usamljenost i nedovoljna institucionalna podrška), **djeca i mladi u riziku** (koja su u sistemu socijalne zaštite, bez roditeljskog staranja, u siromaštvu ili u nasilnim okruženjima), **samohrane majke/roditelji** (teškoće u usklađivanju rada i roditeljstva, često podložni siromaštvu i nesigurnim oblicima rada), **žene žrtve nasilja** (pored fizičke i psihološke traume, suočavaju se s ekonomskom zavisnošću i društvenom stigmatizacijom), **LGBTIQ+ osobe** (diskriminacija, nasilje, manjak pravne zaštite, neprihvatanje u porodici i na radnom mjestu), **migranti, izbjeglice i azilanti** (prepreke u jeziku, obrazovanju, pristupu tržištu rada i integraciji), **dugoročno nezaposlene osobe i osobe u ekstremnom siromaštvu** (nedostatak kvalifikacija, psihosocijalne posljedice, slab pristup tržištu rada, itd.

4.3. Navesti očekivani ukupni broj ugovorenih projekata, odnosno ugovora koji se planira zaključiti s nevladinim organizacijama na osnovu javnog konkursa.

Očekivani broj projekata koji se planira finansirati / broj ugovora koje se planira zaključiti s NVO	
Naziv javnog konkursa:	Broj planiranih projekata koji se planira finansirati:
"Podrška socijalnim inovacijama subjekata socijalne ekonomije"	8

4.4. Navesti najviši i najniži iznosi finansijske podrške koju će biti moguće ostvariti na osnovu pojedinačnog javnog konkursa navedenog u tački

Naziv javnog konkursa:	
Najniži iznos finansijske podrške koju će biti moguće ostvariti na osnovu javnog konkursa: 20.000 eura	Najviši iznos finansijske podrške koju će biti moguće ostvariti na osnovu javnog konkursa: 30.000 eura

5. KONSULTACIJE SA ZINTERESOVANIM NEVLADINIM ORGANIZACIJAMA

5.1. Navesti na koji način je u skladu sa Uredbom obavljen proces konsultovanja NVO u procesu pripreme sektorske analize.

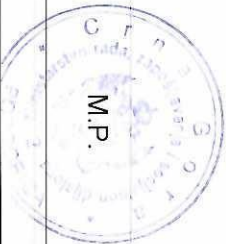
Metoda konsultacija (npr. web, email, konsultativni sastanak, itd.)	Datumi sprovedenih konsultacija	Naziv NVO koji su učestvovali u konsultacijama
Javni poziv nevladinim organizacijama za konsultacije o nacrtu Sektorske analize za oblast razvoj socijalnih inovacija subjekata socijalne ekonomije za 2026. godinu	15 – 30. aprila 2025. godine	Nije bilo dostavljenih komentara, inicijativa, predloga i sugestija nevladinih organizacija na Nacrt sektorske analize za oblast razvoj socijalnih inovacija subjekata socijalne ekonomije za 2026. godinu.

6. KAPACITETI ZA SPROVOĐENJE JAVNOG KONKURSA

6.1. Navesti broj službenika/ica i spoljnih saradnika koji će biti zaduženi za sprovođenje javnog konkursa i praćenje realizacije finansiranih projekata i programa nevladinih organizacija (uključujući najmanje jednu terensku posjetu, prilikom koje će se provjeravati izvršavanje ugovornih obaveza, namjensko trošenje sredstava, te postizanje rezultata planiranih javnim konkursom).

Naziv javnog konkursa	Broj službenika/ica koji su zapošljeni na puno radno vrijeme na tim poslovima	Imena osoba zaduženih za sprovođenje javnog konkursa i praćenje finansiranih projekata i programa nevladinih organizacija
"Podrška socijalnim inovacijama subjekata socijalne ekonomije"	3	Milica Mardokić Sekulović Biljana Vučetić Mersiha Hasanbegović

Ovjera ministra:

Naida Nišić		
Ime i prezime	M.P.	Potpis